

Fredrike Bannink
Eva Kuiper

Boom

OPTIMAAL ONDERWIJS

met positieve psychologie en
oplossingsgericht werken

Optimaal onderwijs

*De ware ontdekkingsreiziger ziet geen nieuwe landschappen,
maar kijkt met nieuwe ogen.*

Proust, Frans auteur

Optimaal onderwijs

met positieve psychologie
en oplossingsgericht werken

Fredrike Bannink
Eva Kuiper

Boom

Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag
Beeld omslag: Getty images

© Fredrike Bannink & Eva Kuiper | Boom uitgevers Amsterdam, 2021

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978 90 2443 608 8
ISBN 978 90 2443 609 5
NUR 841

www.boomhogeronderwijs.nl

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	11
1 Optimaal onderwijs	13
1.1 Inleiding	13
1.2 Goed onderwijs	13
1.3 Positieve educatie	15
1.4 Waarderende benadering	16
1.5 WOWW-aanpak	18
1.6 De 'hele school'-aanpak	19
1.7 Hospitality in het onderwijs	20
1.8 Hoofdstuk 1 in het kort	22
2 Positieve psychologie	23
2.1 Inleiding	23
2.2 Wat is positieve psychologie?	23
2.3 Korte historie	25
2.4 Welbevinden-theorie	26
2.5 Positieve emoties	27
2.6 Sterkekantenbenadering	29
2.7 Veerkracht	32
2.8 Positieve psychologie in het onderwijs	33
2.9 Hoofdstuk 2 in het kort	36
3 Oplossingsgericht werken	37
3.1 Inleiding	37
3.2 Wat is oplossingsgericht werken?	37
3.3 Korte historie	38
3.4 Terugwerken vanuit de toekomst	39
3.5 De rol van taal	40
3.6 Uitzonderingen vinden	42
3.7 Complimenten en competentievragen	42
3.8 Schaalvragen	43
3.9 Onderzoek	43
3.10 Oplossingsgericht werken in het onderwijs	44
3.11 Vergelijking tussen positieve psychologie en oplossingsgericht werken	44
3.12 Hoofdstuk 3 in het kort	45

4	Een positieve start	47
4.1	Inleiding	47
4.2	Positieve verwachtingen	47
4.3	Bouwen aan hoop	49
4.4	Hoop bij kinderen	51
4.5	Positieve kennismaking	53
4.6	Hoofdstuk 4 in het kort	54
5	De gewenste toekomst	55
5.1	Inleiding	55
5.2	Doelformulering	55
5.3	Positieve imaginatie	58
5.4	De aandacht verleggen	58
5.5	Leerdoelen?	59
5.6	Problemen of beperkingen?	60
5.7	Werken met verschillende visies	61
5.8	Succes vieren	63
5.9	Hoofdstuk 5 in het kort	64
6	Vinden van wat werkt	65
6.1	Inleiding	65
6.2	De sterke kanten benadering	66
6.3	Uitzonderingen vinden	67
6.4	Competentievragen	70
6.5	De cirkeltechniek	70
6.6	Schaalvragen	73
6.7	Schaalwandelen	74
6.8	Hoofdstuk 6 in het kort	76
7	Vormen van aanmoediging	77
7.1	Inleiding	77
7.2	Positieve bekrachtiging	78
7.3	De afgelegde weg	79
7.4	Leren of beter worden?	80
7.5	'Cheerleaden' en complimenteren	80
7.6	Persoonsgerichte en procesgerichte complimenten	83
7.7	Zes manieren om te complimenteren	84
7.8	Hoofdstuk 7 in het kort	88
8	Werken aan vooruitgang	89
8.1	Inleiding	89
8.2	Vervolggesprekken	89
8.3	Bouwen aan succes	90
8.4	Vier mogelijke antwoorden	91

8.5	De groeimindset	97
8.6	Strategische mindset	101
8.7	De mindset van docenten	102
8.8	Hoofdstuk 8 in het kort	105
9	Optimaal samenwerken	107
9.1	Inleiding	107
9.2	Optimaal samenwerken	108
9.3	Drie typen samenwerkingsrelaties	113
9.4	Lastige interacties	117
9.5	Van pesten naar samenwerken	120
9.6	Samenwerken bij conflicten: leerlingbemiddeling	122
9.7	Samenwerken met leerlingen en studenten met speciale behoeften	124
9.8	Hoofdstuk 9 in het kort	125
10	Reflectie	127
10.1	Inleiding	127
10.2	Reflectie in het onderwijs	128
10.3	Het Ui-model	129
10.4	Feedback vragen	133
10.5	Positieve supervisie en intervisie	135
10.6	Hoofdstuk 10 in het kort	137
	Epiloog	139
	Literatuur	141
	Overzicht toepassingen, casus en verhalen	149
	Trefwoordenregister	153
	Dankwoord	159
	Over de auteurs	160

Voorwoord

Steeds meer docenten en onderwijsinstellingen ontdekken de waarde van het benadrukken van en voortbouwen op wat er goed gaat, in tegenstelling tot een focus op problemen. Het is een verandering die al jaren geleden begonnen is, maar steeds breder zichtbaar wordt en leidt tot een positiever leerklimaat. Dit inspirerende boek vormt een uitstekende onderlegger voor deze ontwikkeling. Het brengt belangrijke inzichten uit de positieve psychologie en het oplossingsgericht werken op een heldere en samenhangende manier bij elkaar. De vertaling van die inzichten naar de praktijk wordt door de auteurs met vele concrete voorbeelden geïllustreerd.

Fredrike Bannink en Eva Kuiper maken duidelijk dat allerlei mogelijkheden om de groei van leerlingen en studenten te ondersteunen heel dichtbij liggen. Het boek biedt talloze ideeën om hen te helpen kiemen van vertrouwen in zichzelf te vinden, en hun leervermogen tot bloei te brengen. Als docent kun je die ideeën vanaf morgen al gaan inzetten. Het onderwijs heeft dit soort boeken hard nodig en natuurlijk docenten die er concreet mee aan de slag gaan!

Gelukkig ligt er in onderwijs en opvoeding steeds meer nadruk op het welzijn en de groeimogelijkheden van alle kinderen. Daarvoor bieden de positieve psychologie en oplossingsgerichte insteek prachtige aanknopingspunten. Fascinerend onderzoek, gebaseerd op de principes van de positieve psychologie, laat zien hoe je met kleine interventies grote effecten teweeg kunt brengen en hoe je mensen naar een nieuw, krachtig spoor kunt begeleiden. Als je dit doet bij kinderen, hebben zij daar hun hele verdere leven profijt van. Zelf was ik betrokken bij een onderzoek onder ruim 1.300 basisschoolleerlingen die geholpen werden om hun kernkwaliteiten te ontdekken. We hielpen hen om die gedurende een aantal weken bewust in te zetten. Deze interventie bleek, bij een vergelijking met een controlegroep, niet alleen hun gevoel van welzijn significant te vergroten, maar leidde ook tot een positiever zelfbeeld bij deze leerlingen. Elk kind gun je deze ervaring. En elke docent gun je het om dit te zien gebeuren bij zijn of haar leerlingen.

Ik ben verheugd dat mijn 'Ui-model' benut wordt in *Optimaal onderwijs*. Ook dat sluit aan bij een trend die steeds meer doorzet, namelijk om aandacht te geven aan de diepere waarden en idealen van mensen, en aan de ontwikkeling van hun persoonlijke identiteit. Door deze diepere 'lagen' te betrekken bij leerprocessen, ontstaat '3D-leren': leren dat Diepgaand is, en Duurzaam, en dat Doorwerkt in gedrag. Diverse studies hebben dat inmiddels aangetoond.

Dit boek geeft elke professional in het onderwijs belangrijke handvatten voor de onderwijsreis van kinderen. Een reis die zich richt op de kracht en moge-

lijkheden van leerlingen en studenten, eentje die wezenlijk bijdraagt aan hun toekomst. Ik wens iedereen werkzaam in het onderwijs toe dat ze de praktische rijkdom die in dit boek te vinden is, dagelijks zullen gaan gebruiken in hun werk. Zo zullen zij niet alleen het beste uit hun leerlingen en studenten halen, maar óók uit zichzelf.

Fred A.J. Korthagen
emeritus hoogleraar onderwijskunde en directeur Korthagen Opleidingen

Inleiding

Leren te weten, leren te doen, leren te zijn en leren samen te leven. Dat zijn de vier kerntaken van het onderwijs volgens de Internationale Commissie voor Onderwijs voor de 21e eeuw (Delors, 1996). Ze vormen samen de ingrediënten voor optimaal onderwijs.

Van deze vier kerntaken zijn de eerste twee vanzelfsprekend, de derde en vierde zijn dat niet. Of – hopelijk – nog niet? Met name de laatste twee kerntaken zijn belangrijk als het gaat om het bevorderen van welbevinden en optimaal functioneren van leerlingen en studenten, niet alleen tijdens hun opleiding, maar ook nog lang daarna. Het goede nieuws is dat de derde en vierde kerntaak – *leren te zijn en leren samen te leven* – langzamerhand meer vorm beginnen te krijgen. Dit boek gaat over *optimaal onderwijs*. Het is gebaseerd op het onderzoek en de toepassingen van de *positieve psychologie* en *oplossingsgericht werken*. Het boek richt zich vooral op de derde en vierde kerntaak, hoewel deze twee stromingen ook goed bij de eerste twee kerntaken kunnen worden ingezet. Onderwijs is namelijk niet alleen een plek waar kinderen en jongeren leren te weten en leren te doen, maar ook een plek waar ze zich persoonlijk en sociaal kunnen ontwikkelen en een plek vinden – om met de woorden van Biesta te spreken – ‘in en met de wereld’, een plek waar ze leren te zijn en leren samen te leven.

Wat is positieve psychologie? Wat is oplossingsgericht werken? De *positieve psychologie* is een wetenschappelijke stroming, gericht op welbevinden en optimaal functioneren. Ze is gericht op het beste uit jezelf en de ander(en) halen. De sterke kanten benadering is er een belangrijk onderdeel van. Oplossingsgericht werken is een competentiegerichte benadering, met zo min mogelijk nadruk op wat niet werkt, en zo veel mogelijk nadruk op wat wel werkt. De aanpak nodigt uit anders te denken, positieve verschillen op te merken en vooruitgang te boeken.

Waarom juist de positieve psychologie en oplossingsgericht werken? Beide stromingen hebben een positieve focus en bieden nieuwe mogelijkheden om optimaal onderwijs te realiseren. Deze stromingen kunnen overigens niet alleen in het onderwijs bijdragen aan verbetering en vernieuwing, maar ook in een breder kader zoals in de (geestelijke) gezondheidszorg, organisaties en de samenleving.

Dit boek bevat 48 toepassingen, 23 casus en 13 verhalen om te komen tot optimaal onderwijs. Ze zijn zo gepresenteerd dat je er morgen al mee aan de slag kunt.

Voor wie is dit boek?

Marcel Proust, Frans auteur, schreef dat de ware ontdekkingsreiziger geen nieuwe landschappen ziet, maar met nieuwe ogen kijkt. Dit boek is voor iedereen, werkzaam van primair tot en met universitair onderwijs, die met nieuwe ogen naar het onderwijs wil kijken. Voor iedereen die nieuwsgierig genoeg is om te ontdekken hoe de positieve psychologie en oplossingsgericht werken kunnen bijdragen aan vooral die derde en vierde kerntaak: leren te zijn en leren samen te leven. Het is ook bedoeld voor iedereen die ontevreden is met de huidige nadruk op alleen de eerste en tweede kerntaak.

Dit boek nodigt iedereen in het onderwijs uit tot enig 'omdenken'. In februari 2021 stond op LinkedIn deze mooie reactie op een mededeling van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, over het beschikbaar stellen van extra geld voor het onderwijs door de coronacrisis.

'Scholen kunnen met dit geld achterstanden voorkomen en studievertraging compenseren. Ook is er subsidie voor extra hulp voor de klas. En voor extra begeleiding voor mbo-studenten met een moeilijke start op de arbeidsmarkt.'

Anton de Vries, trainer adviseur Building Learning Power, veranderde dit in:

'Scholen kunnen met dit geld onderwijsgroei stimuleren en studieversnelling uitlokken. Ook is er subsidie voor extra hulp voor de school. En voor extra inspiratie voor mbo-studenten voor een flitsende start op de arbeidsmarkt.'
(overgenomen met toestemming van De Vries)

We hopen dat dit boek een nuttig en wetenschappelijk onderbouwd antwoord zal geven op de vraag hoe je het beste uit jezelf en anderen kunt halen. We wensen je veel lees- en werkplezier.

Fredrike Bannink & Eva Kuiper

Schoolleider vo: *'Wat ik als schoolleider heb geleerd, is dat de verandering bij mij moest beginnen. Ik zorg ervoor dat ik nu positieve gesprekken voer in plaats van negatieve. Met docenten, met ouders en met de leerlingen. Daardoor is het hele schoolklimaat verbeterd.'*

Het onderwijs heeft nog veel te leren.

Biesta, hoogleraar onderwijspedagogiek

1.1 Inleiding

In een boek getiteld ‘Optimaal onderwijs’, is de vraag wat goed onderwijs is, een heel belangrijke. Een vraag die net zo belangrijk is voor de alledaagse schoolpraktijk als voor het allerhoogste niveau van onderwijsbeleid. Het is bovendien de vraag die hoogleraar onderwijspedagogiek Biesta (2019) stelt. Biesta pretendeert niet het antwoord op die vraag te hebben of zelfs te willen hebben; liever ziet hij een voortgaande discussie over wat goed onderwijs inhoudt. Zelf is hij van mening dat het huidige onderwijs te veel gericht is op alleen het leren, en te weinig op socialisatie en persoonsvorming.

Dit hoofdstuk gaat in op Biesta’s concept van goed onderwijs, en enkele al bestaande vormen en stromingen die alle vier de kerntaken willen omarmen: leren te weten, leren te doen, leren te zijn, en leren samen te leven. Ook komt de groeiende rol van *hospitality* in het onderwijs aan bod.

1.2 Goed onderwijs

‘Waarom dient onderwijs?’ is een andere mooie vraag van Biesta. Hij beschrijft drie verschillende, deels overlappende functies, die naar zijn idee essentieel zijn voor goed onderwijs:

1. *Kwalificatie*: kinderen, jongeren en volwassenen kennis, vaardigheden en begrip aanleren, hun vaardigheden bijbrengen om te kunnen oordelen en onderscheiden en kinderen, en hen in staat stellen ‘iets te doen’ (zoals trainen voor een bepaald beroep of oefenen van een specifieke vaardigheid of techniek).
2. *Socialisatie*: de vele manieren waarop we via onderwijs deel worden van bepaalde sociale, culturele en politieke ‘ordes’. Het gaat over de instandhouding van cultuur en traditie, zowel wat betreft wenselijke als onwenselijke aspecten.
3. *Subjectwording*: de persoonsvorming, wellicht het best te begrijpen als het tegenovergestelde van de functie van socialisatie. Het gaat over manieren

van zijn die een zekere onafhankelijkheid van bestaande ordes aanduiden: een ‘individueel effect’, waardoor degenen die onderwezen worden meer autonoom en onafhankelijk worden in hun denken en handelen.

Een antwoord op de vraag wat goed onderwijs is, moet volgens Biesta altijd iets zeggen over alle drie deze functies: kwalificatie, socialisatie en subjectwording. Hij stelt dat in het huidige onderwijs een te grote nadruk ligt op de functie van kwalificatie. *‘Het onderwijs heeft nog veel te leren’* (2019, p. 125). Er zou volgens hem meer nadruk moeten liggen op de functies van socialisatie en persoonlijke vorming dan nu het geval is.

De school moet volgens Biesta een plek zijn waar geoefend mag worden tussen thuis en de straat. De taak van de school is om het kind en de jongere te helpen in de wereld te zijn, en dan met name te helpen om op een *volwassen* manier in de wereld te *willen* zijn. Het gaat om het vinden van een plek *in* en *met* de wereld.

Het bevorderen van burgerschap moet dan ook veel verder gaan dan de functie van kwalificatie. In 2003 stelde de Onderwijsraad in zijn advies aan de minister dat bevorderen van burgerschap een wettelijke taak dient te zijn van alle scholen. Het onderwijs moet zich expliciet richten op de sociale en maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen: naast, en in samenhang met, hun cognitieve ontwikkeling (Onderwijsraad, 2003, p. 9). De school is het enige formele en verplichte instituut waaraan alle toekomstige volwassen burgers moeten deelnemen. Een van de belangrijkste taken van het onderwijs is om jonge mensen te helpen hun vermogen te ontwikkelen om zowel autonoom als sociaal betrokken te zijn. Voor het onderwijs impliceert dit dat het deze waarden moet stimuleren, evenals vaardigheden om beter over die waarden te kunnen communiceren. Leerlingen hebben deze vaardigheden nodig om met elkaar en met de docent tot waardeontwikkeling te komen. Morele ideeën ontwikkelen is niet alleen nodig voor de cognitieve, maar ook voor de sociale ontwikkeling.

Docenten hebben diverse functies daarin: van bemiddelaar van waarden en normen, van participant in het interactieve proces van betekenisverlening door de leerling, van deelnemer aan het debat in het bewustzijn van de eigen waarden en gedeelde waarden, en van vertegenwoordiger van bepaalde perspectieven die in een traditie geworteld zijn. Aan de kant van de leerling ligt de nadruk voor docenten op het bevorderen van autonomie, kritische meningsvorming en sociale vorming: van solidariteit, met respect voor en betrokkenheid bij anderen. Het gaat om het ontwikkelen van intellectuele en sociale kwaliteiten en attitudes die onlosmakelijk deel worden van de persoon (Leenders & Veugelers, 2004).

Cijfer voor nieuwsgierigheid

Lessen en examens gaan in Nederland niet of nauwelijks over onderwerpen als volharding, nieuwsgierigheid, dankbaarheid, bescheidenheid, passie, leiderschap, integriteit, compassie, ondernemerschap, samenwerken, vermogen te inspireren, empathie, creativiteit, teamwerk en innovatie. Je kunt je afvragen: waarom eigenlijk niet?

Neem nieuwsgierigheid, een belangrijke sterke kant, vallend onder de deugd wijsheid en kennis (zie Tabel 2). In Nepal zijn er basisscholen waar kinderen een cijfer voor nieuwsgierigheid krijgen. Daar geldt: hoe nieuwsgieriger, hoe hoger het cijfer. Dat is anders dan in ons land, waar nieuwsgierigheid door docenten en ouders nog wel eens lastig wordt gevonden.

Inmiddels wordt aan deze pedagogische opdracht gehoor gegeven, en zijn er een aantal vormen van onderwijs ontstaan die alle vier de kerntaken willen omarmen en in lijn liggen met optimaal onderwijs. Hieronder komen vier van deze vormen van onderwijs aan de orde: positieve educatie, de waarde-rende benadering, de *WOWW-Approach*: Working on What Works en de ‘hele school’-aanpak.

1.3 Positieve educatie

Uit onderzoek blijkt dat leerlingen beter presteren op scholen waar een positief schoolklimaat heerst (MacNeil, Prater & Bush, 2009). Optimaal onderwijs gaat echter niet alleen over het floreren van leerlingen of studenten. Op individueel niveau kunnen docenten en schoolleiders er uiteraard zelf mee aan de slag gaan. Mooier is het echter wanneer dit schoolbreed kan worden ingezet. Een positieve schoolaanpak is een integrale aanpak die zowel het schoolklimaat als de schoolcultuur zodanig beïnvloedt dat er een positieve leeromgeving ontstaat waarin de schoolgemeenschap zelf tot bloei kan komen.

De aanpak is gebaseerd op de definitie van de WHO (World Health Organisation) van een *Health Promoting School* (1998). De WHO ziet de gehele school als onderwerp van verandering, met drie gerelateerde componenten:

1. curriculum, lesgeven en leren;
2. schoolethos en de omgeving;
3. gezins- en communityrelaties.

Docent en onderzoeker Norrish en collega's ontwikkelden in Australië het *Geelong Grammar School Model for Positive Education*. Hun visie is gebaseerd op de bevindingen van de positieve psychologie (Norrish et al., 2013). Voor meer informatie zie hun website www.ggs.vic.edu.au.

“The GGS Positive Education model can be thought of as a road map of what people want for themselves, the students and their children. Good health, frequent positive emotions, supportive relationships, a sense of purpose and meaning, and moments of complete immersion and absorption – a life where

a person uses their character strengths in ways that support the self and others, and that has flourishing at the heart.' (website GGS)

In 2020 promoveerde psycholoog Goldberg in Nederland op positieve educatie met een metastudie van 45 onderzoeken, waaruit bleek dat positieve educatie in het basisonderwijs gunstige effecten op de korte termijn heeft. Of die blijvend zijn, zal verder onderzoek moeten uitwijzen. Het *PEP (Positieve Educatie Programma)* gaat uit van waarden in de basisschool. Het stelt welbevinden en betrokkenheid centraal en stimuleert medewerkers om te reflecteren op kernwaarden van de school en die te vertalen in missie en leefregels, die tot uiting komen in de hele school. Deze manier van reflecteren lijkt op de manier van reflecteren die wij beschrijven in hoofdstuk 10.

Het programma kent studiedagen en 'PEP-talks', en is met name gericht op het creëren van positieve educatie in het DNA van elke docent. Het onderzoek van Goldberg laat zien dat docenten en leerlingen na PEP sterker betrokken zijn bij de school, dat er minder incidenten plaatsvinden, dat er sprake is van meer werkplezier bij docenten en dat docenten lesstof eerder durven loslaten.

Een van de toepassingen van het PEP is *Je Best Mogelijke Zelf* (zie toepassing 20). Naast het volgen van enkele lessen over welbevinden, schrijven leerlingen van de basisschool aan het begin en eind van het schooljaar een stuk over wat zij zien als hun 'Best Mogelijke Zelf'.

Niet alleen in het basisonderwijs is de effectiviteit van positieve psychologie aangetoond: het kan in alle soorten werk bijdragen aan gezondheid, tevredenheid, werkplezier en zingeving. Hodges en Asplund (2010) toonden aan dat de sterke kanten benadering ervoor zorgt dat de betrokkenheid van medewerkers en productiviteit toeneemt, en het personeelsverloop afneemt. Meyers, Van Woerkom en Bakker (2013) vonden dat positieve psychologie-interventies (PPI's) zorgen voor meer welbevinden en betere prestaties van medewerkers. Ook lijken ze te zorgen voor minder stress en burn-out en zelfs enigszins gevoelens van depressie en angst bij medewerkers te verminderen.

1.4 Waarderende benadering

Appreciative Inquiry, *waarderende dialoog*, is een tweede vorm van positief onderwijs. Het is een methode, eveneens met wortels in de positieve psychologie, om veranderingen in organisaties te realiseren. Appreciative Inquiry gaat ervan uit dat optimaal functioneren van personen en organisaties alleen bereikt kan worden door hun sterke kanten te benutten en uit te bouwen, nooit door hun zwakheden te repareren. Het gaat uit van het beste in mensen, organisaties en de wereld. Het gaat erom te ontdekken hoe een organisatie eruitziet wanneer zij het meest leeft, het meest effectief is en het best werkt op economisch, ecologisch en menselijk gebied. In plaats van ontkenning, kritiek en oorzaken zoeken voor problemen is er sprake van ontdekken, dromen en ontwerpen.

Onderwijs is de plek waar leerlingen en studenten kennis en vaardigheden kunnen opdoen én zich persoonlijk en sociaal kunnen ontwikkelen. Dit boek laat zien hoe je dit groeiproces kunt begeleiden en hoe je daarbij optimaal met hen en met andere betrokkenen, zoals ouders en collega's, kunt samenwerken.

In **Optimaal onderwijs** reiken de auteurs de theorie en toepassingen aan van de positieve psychologie en het oplossingsgericht werken. Positieve psychologie is de wetenschappelijke stroming, gericht op welbevinden en optimaal functioneren: hoe haal je het beste uit jezelf en anderen? Oplossingsgericht werken is een competentiegerichte benadering waarbij de nadruk ligt op: 'wat werkt wel?', in plaats van: 'wat werkt niet?'

Dit boek biedt een gedegen kennismaking met beide stromingen en laat zien hoe die vorm krijgen in optimaal onderwijs. Uniek aan dit boek:

- Vele praktische toepassingen voor zowel beginners als gevorderden die je morgen al kunt inzetten.
- Tips voor optimale samenwerking met leerlingen, studenten en collega's.
- Met de positieve focus meer werkplezier en minder burn-out.

Marcel Proust, Frans auteur, schreef dat de ware ontdekkingsreiziger geen nieuwe landschappen ziet, maar met nieuwe ogen kijkt. Dit boek is voor iedereen, werkzaam in het onderwijs van basisschool tot en met de universiteit, die met nieuwe ogen naar het onderwijs wil kijken.

Fredrike Bannink, klinisch psycholoog, kinder- en jeugdpsycholoog-specialist en jurist, is in Nederland een van de experts op het gebied van positieve psychologie en oplossingsgericht werken. Zij is een internationaal spreker, trainer en auteur van rond de 50 boeken.

Eva Kuiper, forensisch orthopedagoog, is docent aan instellingen voor hoger en universitair onderwijs.

'Dit boek geeft elke professional in het onderwijs belangrijke handvatten voor de onderwijsreis van kinderen. Een reis die zich richt op de kracht en mogelijkheden van leerlingen en studenten, eentje die wezenlijk bijdraagt aan hun toekomst.'

Fred Korthagen, emeritus hoogleraar onderwijskunde en directeur Korthagen Opleidingen

9 789024 436088

www.boomhogeronderwijs.nl